

UTVIKLINGEN PÅ ARBEIDSMARKEDET

Sammendrag

Veksten i sysselsettingen og arbeidsstyrken bremsset opp denne våren. Ifølge sesongjusterte tall fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) gikk både sysselsetting og arbeidsstyrken ned med 4 000 personer fra april til juli, noe som bekrefter utflatingen. Yrkesdeltakelsen fortsetter samtidig å øke, og var i første og andre kvartal høyere enn året før.

Etter en oppgang gjennom sommeren, falt summen av helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere (bruttoledigheten) betydelig i august, og det var en ny, mindre nedgang i september, ifølge sesongjusterte tall. Samlet for perioden fra juli til september var nedgangen i bruttoledigheten på to prosent. Tilgangen på ledige stillinger per virkedag holdt seg uendret i den samme perioden, mens det var en liten nedgang i tilgangen på nye arbeidssøkere.

De fleste yrkesgruppene opplevde at bruttoledigheten gikk ned fra juli til september, justert for normale sesongvariasjoner. Nedgangen var størst for personer uten eller uoppgitt yrkesbakgrunn, for bygge- og anleggsarbeidere og meglere og konsulenter. Barne- og ungdomsarbeidere hadde den største økningen denne perioden.

Bruttoledigheten falt også i de fleste fylkene fra juli til september. Ifølge sesongjusterte tall falt bruttoledigheten mest i Nord-Trøndelag, mens Sogn og Fjordene har hatt den største økningen denne perioden. Bruttoledigheten som andel av arbeidsstyrken var fortsatt lavest i Sogn og Fjordane, mens den var høyest i Østfold, Oslo og Telemark.

Den økonomiske veksten i euroområdet avtok gjennom 2011 og denne trenden har forverret seg i år, med nullvekst i BNP i første kvartal og et fall i andre kvartal. Usikkerheten rundt statsfinansene til landene i Sør-Europa fortsetter, og arbeidsledigheten er høy og økende. Vi venter et fall i euroområdet BNP i år, og at utviklingen vil bli svært svak også neste år før den bedrer seg noe i 2014. Den økonomiske veksten i USA avtok i andre kvartal, og innhentingene går saktere enn tidligere ventet. En lavere etterspørsel fra industrilandene vil dempe vekstmulighetene til de fremvoksende økonomiene. Vi venter at veksten i verdensøkonomien vil være lav i år og til neste år, for så å bedre seg noe i 2014.

Vi forventer at den solide veksten som har vært i Norge den siste tiden vil fortsette i årene fremover. I år og neste år vil sterk utvikling i innenlandsøkonomien, som følge av høy vekst i petroleumsinvesteringer, privat konsum og boliginvesteringer, bidra til å holde veksten oppe til tross for svak utvikling i internasjonal økonomi. I 2014 venter vi at bedring i internasjonal økonomi gjennom økt eksport vil kompensere for svakere vekstimpulsene fra petroleumsinvesteringene.

Arbeidsledigheten ventes å holde seg ganske stabil i årene fremover, med en bruttoledighet på 83 000 i år og 85 000 de neste to årene. Den solide utviklingen i norsk økonomi ventes å gi fortsatt god sysselsetningsvekst. Vi venter at sysselsettingen på årsbasis i år og de neste to årene vil vokse med henholdsvis 2,1 prosent, 1,4 prosent og 1,5 prosent. Høy befolkningsvekst og økt yrkesdeltakelse vil bidra til fortsatt vekst i arbeidsstyrken. Vi venter at veksten i arbeidsstyrken på årsbasis i år og de neste to år blir på henholdsvis 1,9 prosent, 1,4 prosent og 1,4 prosent.

Stabil sysselsetting

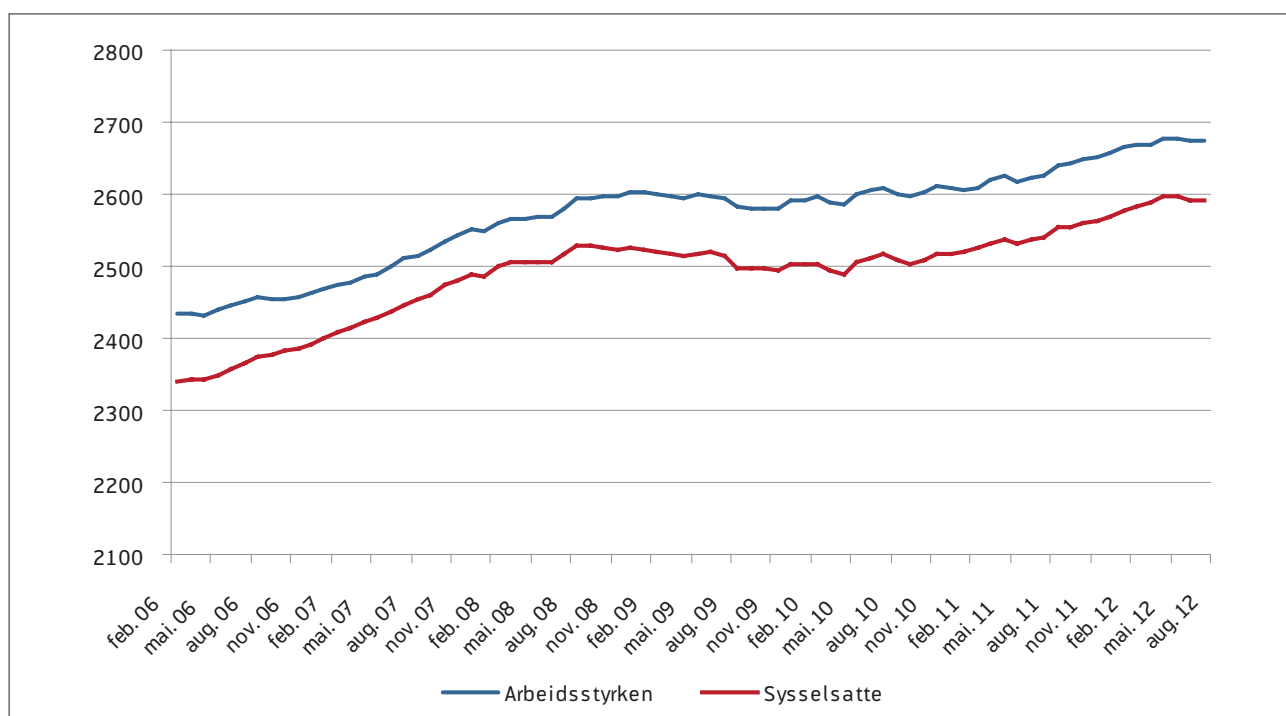
Sysselsettingen begynte å øke våren 2010, og i fjor vår passerte antallet sysselsatte nivået før finanskrisen, ifølge tall fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU).¹ Denne våren bremses imidlertid sysselsettingsveksten opp, og sesongjusterte AKU-tall viser at sysselsettingen gikk ned med 4 000 fra april til juli,² se figur 1. Denne nedgangen er innenfor AKUs feilmargin, men innebærer enn klar oppbremsing i forhold til den foregående tremånedersperioden da sysselsettingen vokste med 18 000. Sammenliknet med juli i fjor er det i år 51 000 flere sysselsatte, noe som tilsvarer en årlig vekst på 2 prosent.

-
- ¹ Arbeidskraftundersøkelsen inkluderer bare sysselsatte som er registrert bosatt i Norge. Det kan derfor være et avvik mellom AKU-tall og tall fra Nasjonalregnskapet, siden sistnevnte også inkluderer sysselsatte på korttidsopphold som ikke er registrert bosatte.
 - ² Sesongjusterte månedstall fra AKU er tremåneders gjennomsnitt. Det vil si at april er lik gjennomsnittet av månedene mars til mai, mens juli er gjennomsnittet av månedene juni til august.

Ser man på utviklingen etter næring, har sysselsettingsveksten fra første til andre kvartal 2012 vært størst innenfor helse- og sosialtjenester med 9 000 flere sysselsatte, ifølge sesongjusterte kvartalstall fra Nasjonalregnskapet (KNR). Det var også en betydelig vekst i antall sysselsatte i bygge- og anleggsvirksomhet og faglig, vitenskapelig, teknisk og forretningsmessig tjenesteyting, begge med 3 000 flere, mens sysselsettingen i industrien holdt seg stabil. I alt økte sysselsettingen med 19 000 fra første til andre kvartal i år.

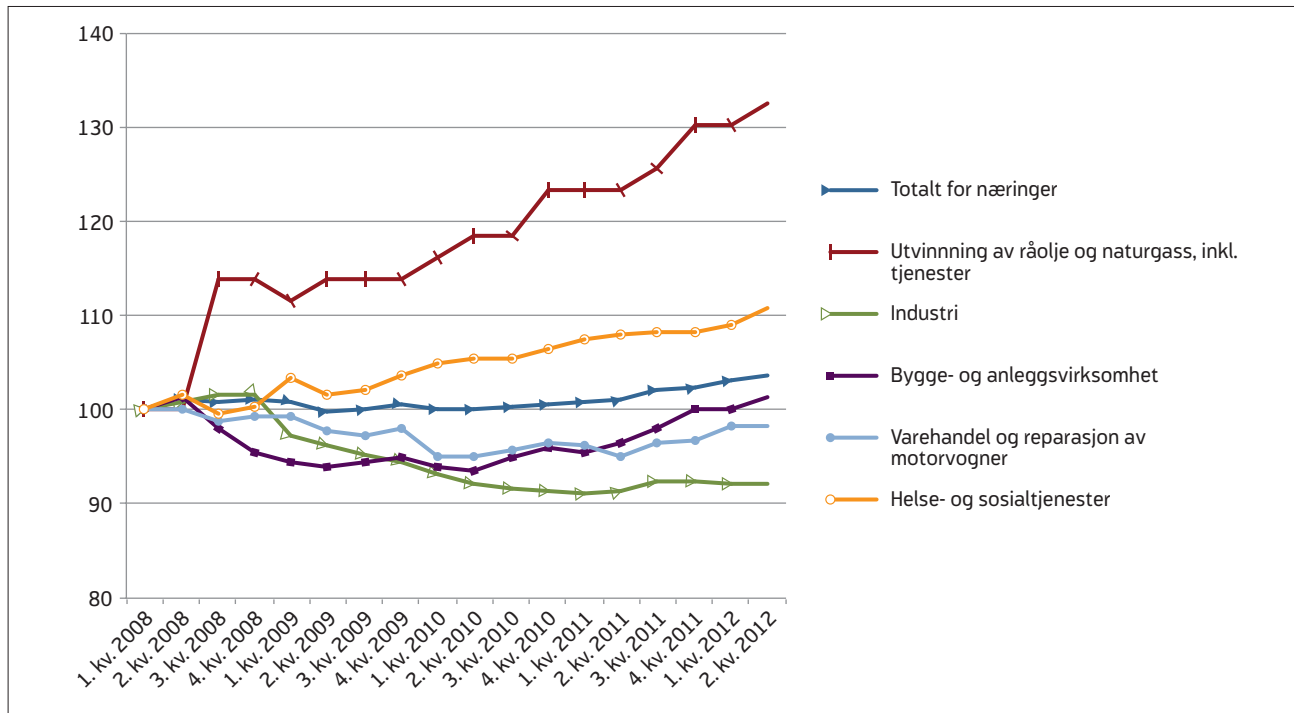
Det var i andre kvartal flere sysselsatte enn før finanskrisen i de fleste næringene, se figur 2. To viktige unntak var industri og varehandel, som til sammen utgjorde 23 prosent av den totale sysselsettingen. Sysselsettingen i industrien sluttet å falle i andre kvartal i fjor, og selv om den har vist en moderat vekst siden, var antallet sysselsatte fortsatt 8 prosent lavere enn i første kvartal 2008. Det er imidlertid bransjevise forskjeller innen industrien. Næringene som i stor grad leverer til oljeindustrien, som produk-

Figur 1. Sysselsetting og arbeidsstyrke ifølge AKU. Sesongjusterte tall. 1 000 personer

Kilde: SSB

Figur 2. Sysselsetting, utvalgte næringer. Nasjonalregnskapet. Sesongjusterte kvartalstall. Indeksert, 1. kvartal 2008=100

Kilde: SSB

sjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner har nå høyere sysselsetting enn før finanskrisen. Næringene som produserer tradisjonelle varer, som papir og papirvarer, tekstil- eller møbelindustri, opplever en stadig nedgang i sysselsettingen. Helse- og sosialtjenester er en av de næringene som har vist en kontinuerlig vekst i antall sysselsatte de siste tre årene, og utgjorde i andre kvartal i år 20,7 prosent av den samlede sysselsettingen. Den største prosentvise økningen i sysselsettingen i løpet av de siste tre årene har vært innen utvinning av olje og naturgass. Selv om næringen er raskt voksende, er den fortsatt forholdsvis liten med hensyn til antall sysselsatte, med 2 prosent av den totale sysselsettingen i andre kvartal i år.

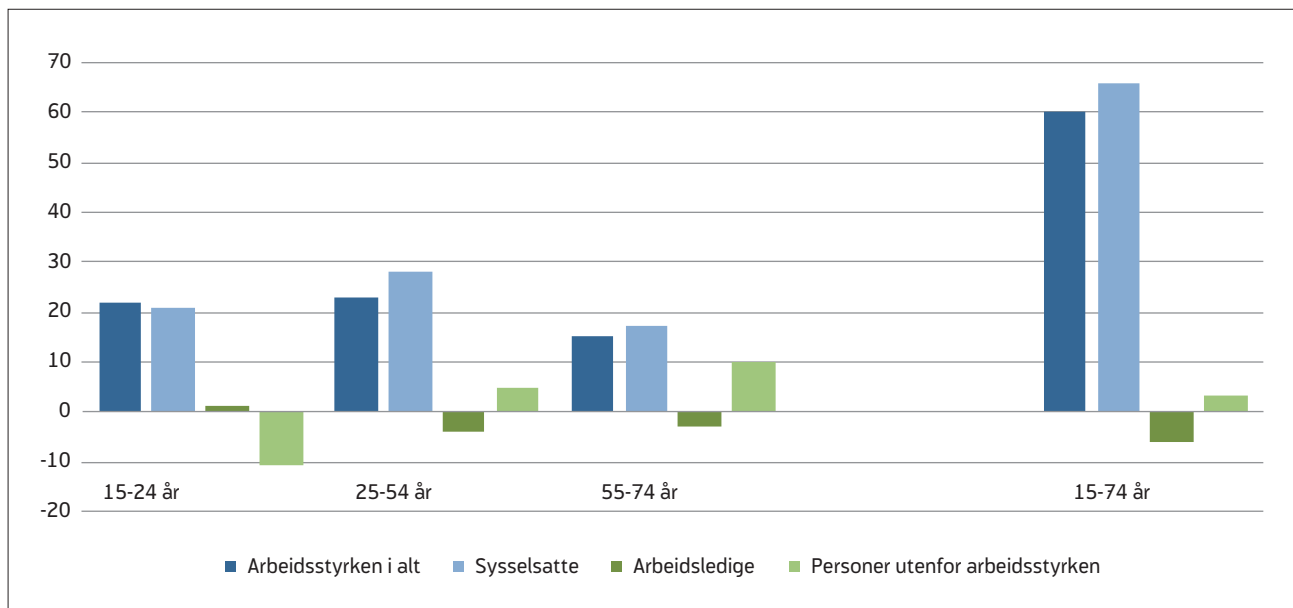
Stabil arbeidsstyrke

Etter en betydelig vekst i fjor høst og i årets første måneder, bremset økningen i antall personer i arbeidsstyrken opp denne våren (figur 1). I juli var det 4 000 færre personer i arbeidsstyrken enn i april, mens det i den foregående trem-

ånedersperioden var en økning på 11 000, ifølge sesongjusterte AKU-tall. I forhold til juli i fjor var økningen i arbeidsstyrken på 47 000, noe som tilsvarer en årlig vekst på 1,8 prosent.

Figur 3 viser at arbeidsstyrken, som er summen av antall sysselsatte og ledige, har vokst med om lag 60 000 fra andre kvartal i fjor til andre kvartal i år ifølge AKU. Veksten i sysselsettingen var i samme periode sterkere enn arbeidsstyrkeveksten, slik at arbeidsledigheten gikk ned. Det var en liten økning i antallet personer utenfor arbeidsstyrken. Utviklingen for den yngste aldersgruppen, 15–24 år, skiller seg ut fra utviklingen til de to eldre aldersgruppene. Sysselsettingen for den yngste gruppen vokste noe mindre enn arbeidsstyrken, slik at ledigheten økte litt for denne gruppen. Også i utviklingen i personer utenfor arbeidsstyrken skilte den yngste gruppen seg ut. For den yngste gruppen vokste arbeidsstyrken mer enn befolkningen, slik at antallet utenfor arbeidsstyrken gikk ned. For de andre aldersgruppene og befolkningen samlet økte antallet personer utenfor arbeidsstyrken.

Figur 3. Endringer i befolkning i yrkesaktiv alder etter arbeidsstyrkestatus. 1 000 personer.
2. kvartal 2011–2. kvartal 2012

Kilde: SSB

Yrkesdeltakelsen, som er arbeidsstyrken som andel av befolkningen mellom 15 og 74 år, fortsatt i andre kvartal å øke på årsbasis. Utviklingen i den samlede yrkesdeltakelsen påvirkes av konjunkturelle og demografiske faktorer. Endringene i yrkesfrekvensene over tid for de ulike aldersgruppene utgjør de konjunkturelle³ faktorene. Historiske tall viser at yrkesdeltakelsen for ulike aldersgrupper faller når etterspørselen etter arbeidskraft er lav og ledigheten økende. Størrelsen på denne responsen varierer mellom aldersgrupper, men er vanligvis størst for personer i 20-årene. Endringene i alderssammensetning i befolkningen over tid utgjør de demografiske⁴ faktorene. En større andel eldre eller yngre vil isolert sett medføre lavere

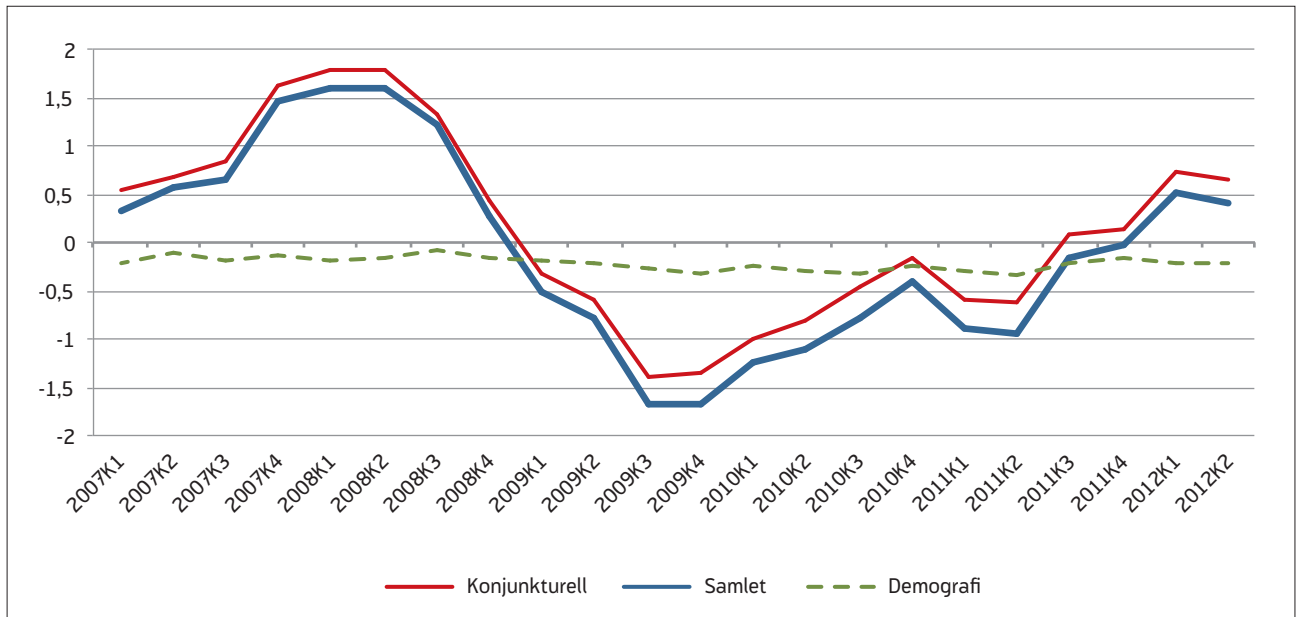
samlet yrkesdeltakelse, siden disse gruppene har en lavere yrkesfrekvens enn gjennomsnittet. En jevn befolkningsvekst, hvor befolkningen i alle aldersgrupper øker med samme rate, vil isolert sett ikke medføre noen endring i samlet yrkesdeltakelse, selv om arbeidsstyrken vokser. Figur 4 viser de årlige endringene i yrkesdeltakelsen i perioden fra første kvartal 2007 til andre kvartal 2012, dekomponert i konjunkturelle faktorer og demografiske endringer. Figuren viser at konjunkturelle faktorer har bidratt til årsøkning i yrkesdeltakelsen de siste fire kvartalene. Bidraget fra demografi holder seg stabilt negativt, fordi de eldste aldersgruppene utgjør en stadig større andel av befolkningen.

De mellom 25 og 54 år utgjør hoveddelen av befolkningen i yrkesaktiv alder, og 55 prosent av de mellom 15 og 74 år er i denne aldersgruppen. Personer mellom 15 og 24 år og mellom 55 og 74 år utgjør henholdsvis 18 og 27 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder. Andelen som tilhører den eldste eller den yngste aldersgruppen har imidlertid økt de siste årene. Disse demografiske endringene har bidratt til å redusere samlet yrkesdeltakelse de siste årene.

³ Konjunkturelle bidrag på endret yrkesdeltakelse er beregnet ved å kombinere befolkningstallene for et år med yrkesfrekvensene for året etter for 11 ulike aldersgrupper. Dette gir den arbeidsstyrken for de ulike aldersgruppene som ville oppstått dersom yrkesfrekvensene var det eneste som ble endret fra et år til det neste. En summering av arbeidsstyrken for alle aldersgruppene gir samlet arbeidsstyrke, som kombinert med samlet befolkning i yrkesaktiv alder gir den samlede yrkesdeltakelsen slik den ville vært med kun endringene i yrkesfrekvensene.

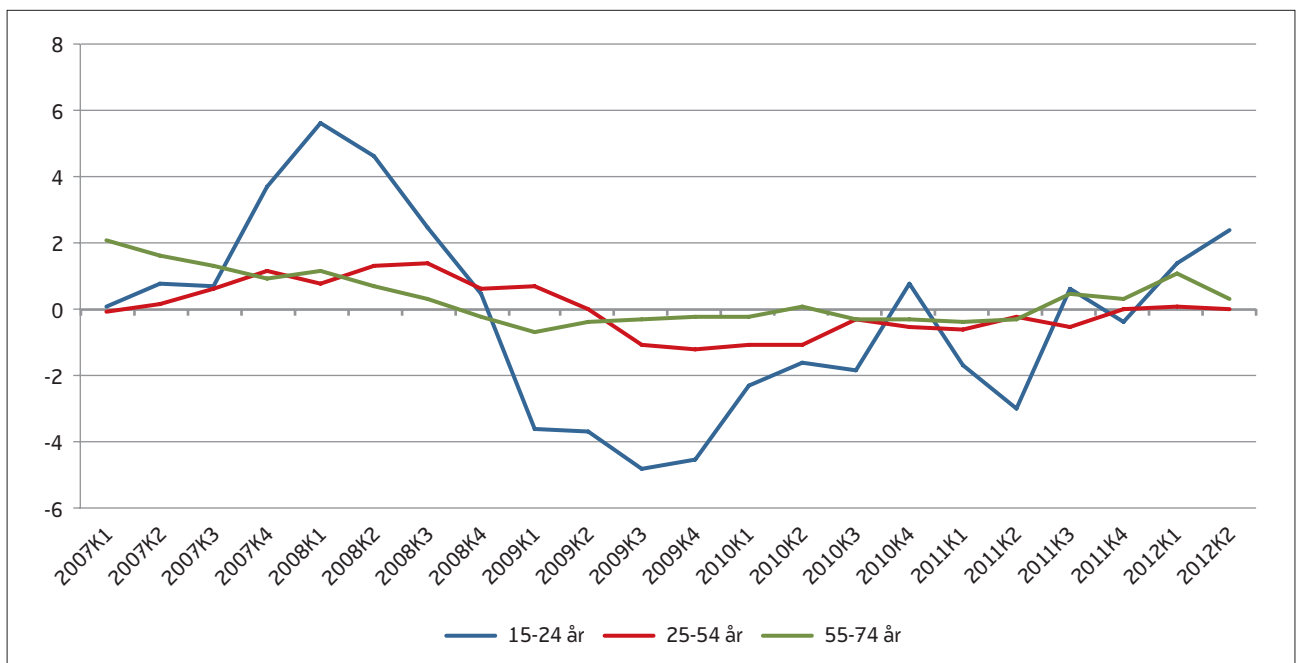
⁴ Demografisk bidrag er beregnet ved differansen mellom endring i samlet yrkesdeltakelse og endring i yrkesdeltakelsen som skyldes konjunkturelle faktorer.

Figur 4. Årlig endring i samlet yrkesdeltakelse og bidrag fra demografi og konjunkturelle forhold. Prosentpoeng

Kilde: SSB

Figur 5. Årlig endring i yrkesdeltakelsen etter alder. Prosentpoeng

Kilde: SSB

Figur 5 går litt nærmere inn på utviklingen i de konjunkturelle faktorene siden 2007, og viser de årlige endringene i yrkesfrekvensene for tre ulike aldersgrupper. Yrkesfrekvensen er lavest for de yngste og de eldste. I andre kvartal i år var yrkesfrekvensene for aldersgruppene 15 til 24 år, 25 til 54 år og 55 til

74 år henholdsvis 59, 87 og 50 prosent. For de unge er mange utenfor arbeidsstyrken på grunn av utdanning. Blant de eldste er det flere alders- og uførepensjonister enn i aldersgruppen 25 til 54 år. Det er vekst i yrkesfrekvensen til de yngste og de eldste som står bak det positive konjunkturelle bidraget til

årsveksten i samlet yrkesdeltakelsen i årets første halvår. Yrkesfrekvensene for de yngste og eldste var høyere i første halvår i år enn i tilsvarende periode i fjor, mens de var om lag uendret for de mellom 25 og 54 år. Figuren viser at utviklingen i yrkesfrekvensene varierer betydelig mellom de ulike aldersgruppene. For den yngste aldersgruppen svinger yrkesfrekvensene betydelig mer enn for de andre to aldersgruppene. Da den yngste gruppen utgjør den minste andelen av befolkningen i yrkesaktiv alder, påvirkes samlet yrkesdeltakelse mindre av svingningene i denne gruppens yrkesfrekvenser.

Lavere ledighet

Etter en stor nedgang i januar, har utviklingen i de sesongjusterte tallene for helt ledige og bruttoledigheten⁵ vært svakere, med en oppgang gjennom sommeren. I august ble denne trenden reversert med en betydelig nedgang i begge størrelser, fulgt av en mindre nedgang i september, se figur 6. Samlet for perioden fra juli til september har bruttoledigheten falt med 1 600 personer, mens antall helt ledige har falt med 1 400. I begge tilfeller tilsvarer det en nedgang på 2 prosent. Hittil i år har bruttoledigheten gått ned med 2 400 personer og antallet helt ledige med 2 100.

Ved utgangen av september var det registrert 63 100 helt ledige hos NAV. Dette utgjør 2,4 prosent av arbeidsstyrken. Sammenliknet med september i fjor var det 2 200 færre registrerte helt ledige, en nedgang på 3 prosent. Bruttoledigheten var på 78 000 personer, 3 prosent færre enn i september i fjor.

Lavere tilgang av nye arbeidssøkere

Tilgangen av ordinære arbeidssøkere⁶ per virkedag har endret seg lite så langt i år, når man justerer for normale sesongvariasjoner, se figur 7. I perioden

fra juli til september var det en liten nedgang i tilgangen av nye arbeidssøkere (-2 %). Sammenliknet med september i fjor var tilgangen av nye arbeidssøkere per virkedag 5 prosent lavere.

Blant de helt ledige har det også vært en nedgang i antallet nye arbeidssøkere. I gjennomsnitt for perioden juli til september var det 11 400 helt ledige som hadde søkt arbeid i mindre enn 4 uker. Dette er 6 prosent færre enn i samme periode i fjor.

Stabil tilgang av ledige stillinger

Justert for sesongsvingninger har tilgangen av nye ledige stillinger⁷ per virkedag vært forholdsvis stabil hittil i år, se figur 7. Etter en liten nedgang denne våren, har antallet stillingsutlysninger per virkedag holdt seg uendret i tremånedersperioden fra juli til september.

Sammenliknet med perioden juli til september i fjor, var tilgangen på ledige stillinger per virkedag i gjennomsnitt uendret i tilsvarende periode i år, se figur 8. Det var imidlertid lavere tilgang av nye ledige stillinger for noen yrkesgrupper.⁸ Den relative nedgangen var størst for meglere og konsulenter (-25 %), personer med ingen eller uoppgitt yrkeserfaring (-14 %) og ledere (-10 %). I denne perioden falt også etterspørselen etter bygge- og anleggsarbeidere, med 8 prosent færre stillingsutlysninger enn i perioden juli til september året før. Når man ser på hvilke yrker som etterspørres, er det barne- og ungdomsarbeid (38 %),⁹ serviceyrker og annet arbeid (10 %) og helse-, pleie- og omsorgsyrker (6 %) som har hatt økt tilgang på ledige stillinger denne perioden.

⁵ Bruttoledigheten er summen av antall helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere.

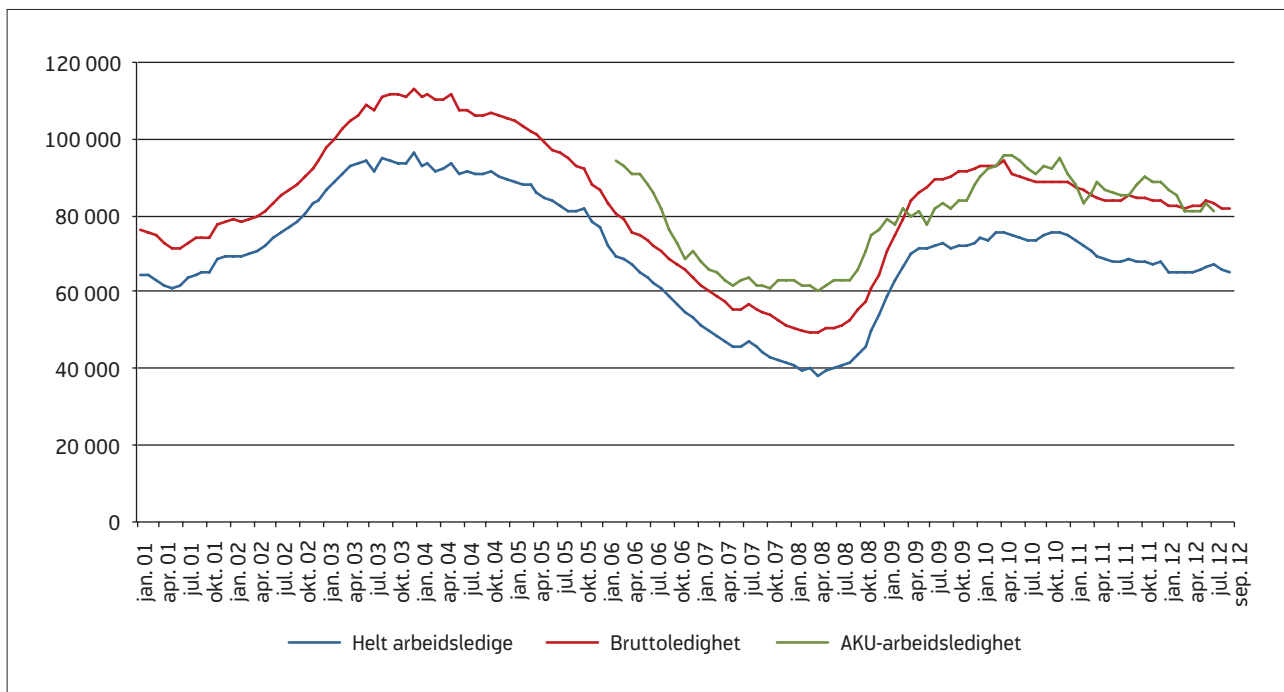
⁶ Ordinære arbeidssøkere inkluderer helt ledige, delvis ledige, ordinære tiltaksdeltakere og andre arbeidssøkere.

⁷ Dette gjelder stillinger utlyst i media, registrert av arbeidsgiver på nav.no eller meldt til NAV.

⁸ På grunn av innføring av ny yrkesinndeling siden januar 2012 er endringen fra i fjor kun et estimat. Dette gjelder tall for helt ledige, ordinære tiltaksdeltakere og ledige stillinger fordelt etter yrke.

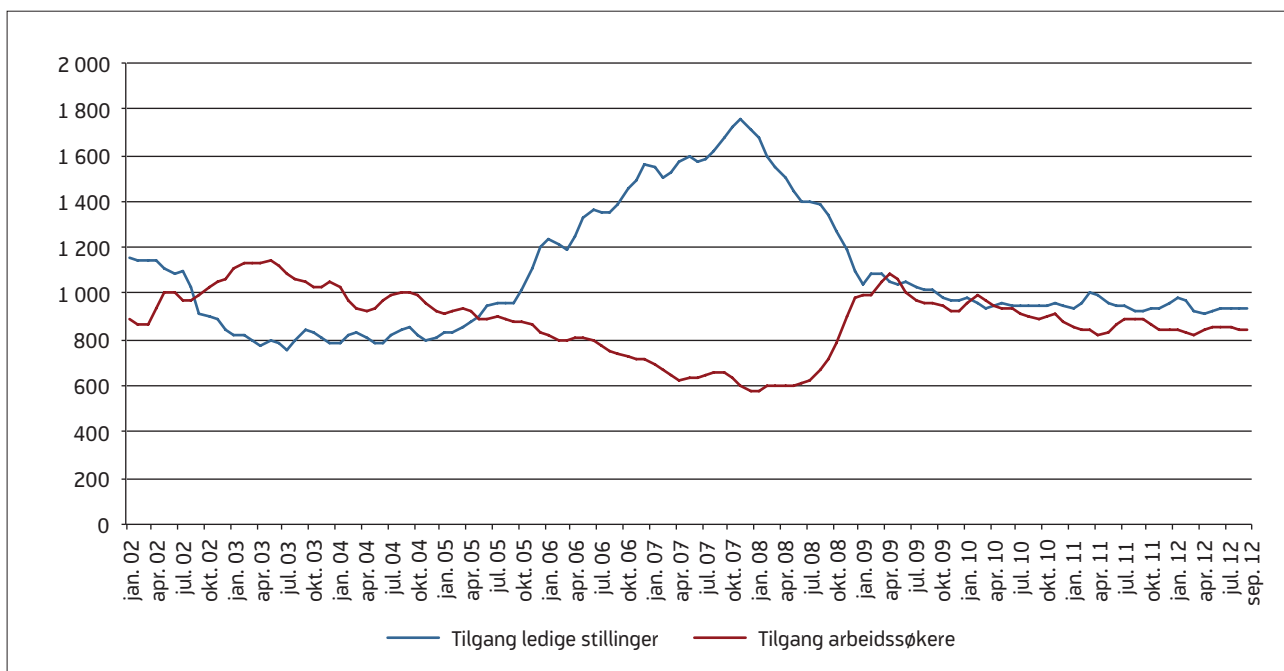
⁹ Den store økningen for barne- og ungdomsarbeid henger trolig sammen med innføringen av ny yrkesklassifisering. Se også fotnote 11.

Figur 6. Utviklingen i antall registrerte helt ledige, bruttoledigheten og AKU-ledighet. Sesongjusterte tall

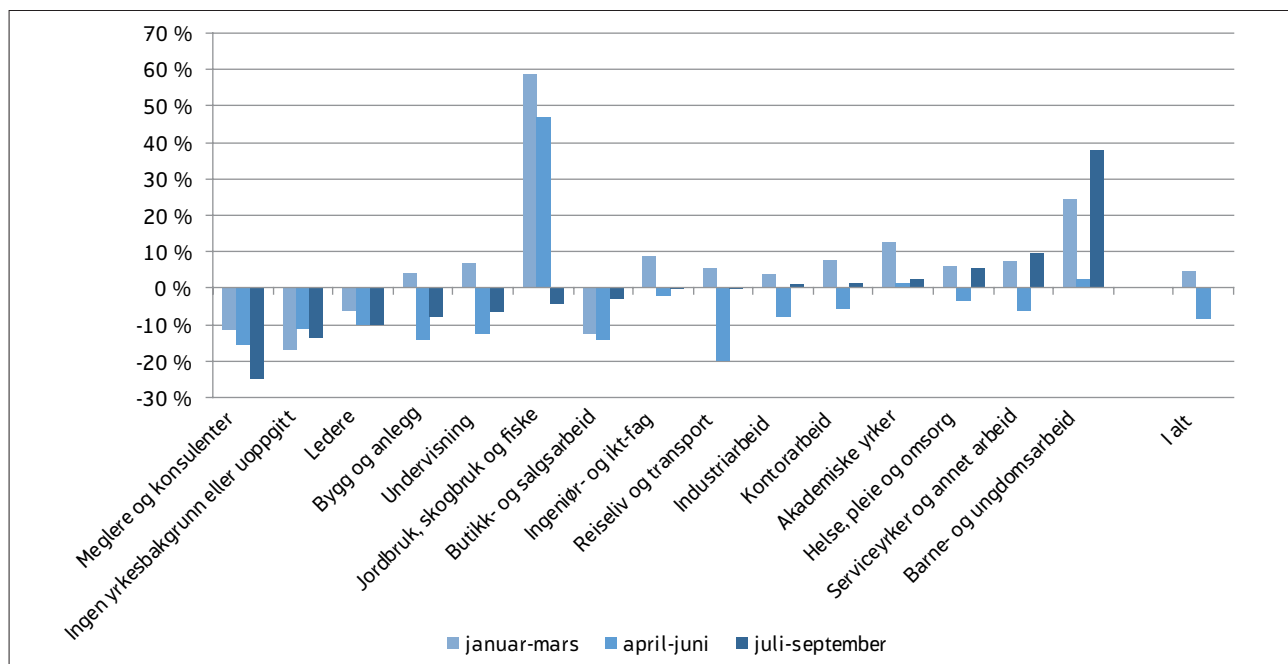
Kilde: NAV og SSB

Figur 7. Tilgang ledige stillinger per virkedag. Tilgang ordinære arbeidssøkere per virkedag. Sesongjusterte tall. Trend

Kilde: NAV

Figur 8. Årlig endring i tilgang ledige stillinger per virkedag etter yrkesgruppe. Tremåneders snitt. Januar 2012 – september 2012

Kilde: NAV

Lavere ledighet for de fleste yrkesgruppene

I perioden fra juli til september har bruttoledigheten gått ned for de fleste yrkesgruppene, når man justerer for sesongvariasjoner. Som figur 9 viser, var den relative nedgangen i denne perioden størst blant personer med ingen eller uoppgitt yrkeserfaring (-8 %) og blant bygge- og anleggsarbeidere og meglere og konsulenter (-4 %). Felles for disse yrkesgruppene er at de også har opplevd et fall i bruttoledigheten i de to foregående tremånedersperiodene. Den samlede nedgangen fra januar til september har vært størst blant personer med ingen eller uoppgitt yrkeserfaring (-14 %), meglere og konsulenter (-13 %), og innen akademiske yrker (-11 %).¹⁰

Bruttoledigheten har imidlertid økt for noen yrker. Fra juli til september var den relative økningen i

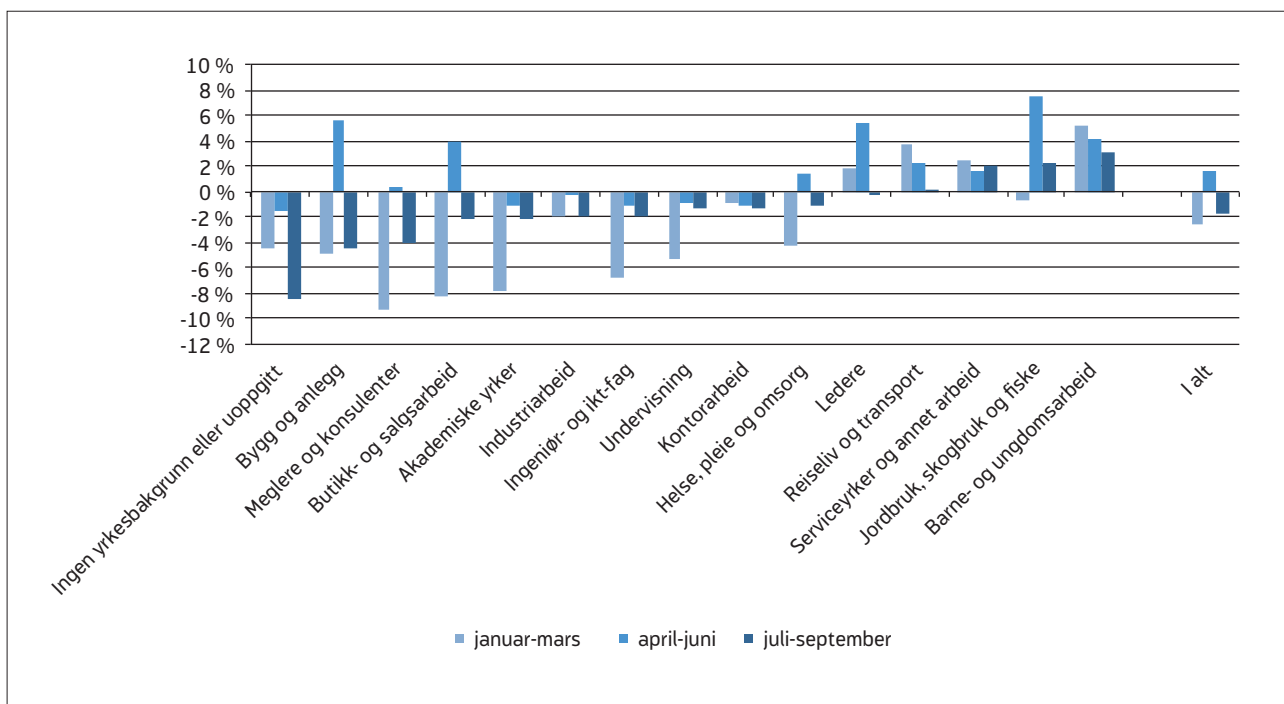
¹⁰ Den samlede prosentvise endringen i bruttoledigheten for de ni månedene fra og med januar til og med desember beregnes ved å summere endringene i hver av de tre tremånedersperiodene som er vist på figur 9. For eksempel, blant meglere og konsulenter er endringen i bruttoledigheten fra og med januar til september på -13 %, som er summen av -9 % endring fra januar til mars, 0 % fra april til juni, og -4 % fra juli til september.

den sesongjusterte bruttoledigheten størst innen barne- og ungdomsarbeid (3 %). Bruttoledigheten innen barne- og ungdomsarbeid har i tillegg økt i løpet av de siste ni månedene, og var i september 12 prosent høyere enn i desember i fjor.¹¹

Bruttoledigheten er definert som summen av antall helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere. I figur 10 vises det hvordan utviklingen i disse to størrelser har bidratt til endringen i den sesongjusterte bruttoledigheten etter yrke fra juli til september. De fleste yrkesgruppene med nedgang i bruttoledigheten i denne perioden, har hatt en større nedgang i antall ledige enn i antall tiltaks-

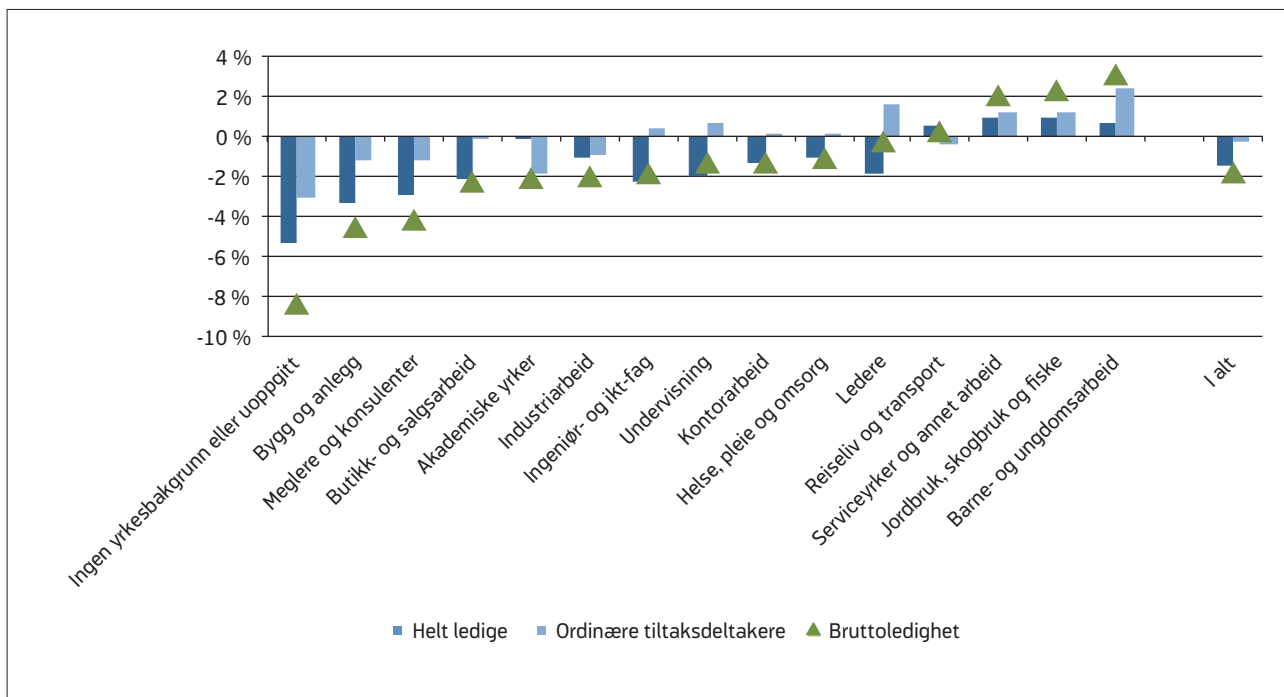
¹¹ Innføringen av ny yrkesinndeling i NAVs statistikk i januar 2012 kan være en av årsakene til økningen i ledigheten innen barne- og ungdomsarbeid. I fjor besto denne yrkesgruppen av de to undergruppene barne- og ungdomsarbeidere og liknende, samt dagmammaer, praktikanter og liknende. I den nye yrkesklassifiseringen består denne gruppen av undergruppene barnehage- og fritidsassistenter mv., samt skoleassistenter. Denne endringen kan ha medført at flere av de ledige nå ser «sitt» yrke i gruppen barne- og ungdomsarbeidere, mens de tidligere ikke fant det. Det kan i så fall forklare økningen i ledigheten blant barne- og ungdomsarbeidere det siste året, i tillegg til at det kan forklare en del av nedgangen i gruppen ingen yrkesbakgrunn eller uoppgitt, hvor flere av disse kanskje havnet tidligere da de ikke fant yrket sitt i andre kategorier.

Figur 9. Prosentvis endring i bruttoledigheten etter yrke i løpet av tremånedersperioder. Sesongjusterte tall. Januar 2012 – september 2012

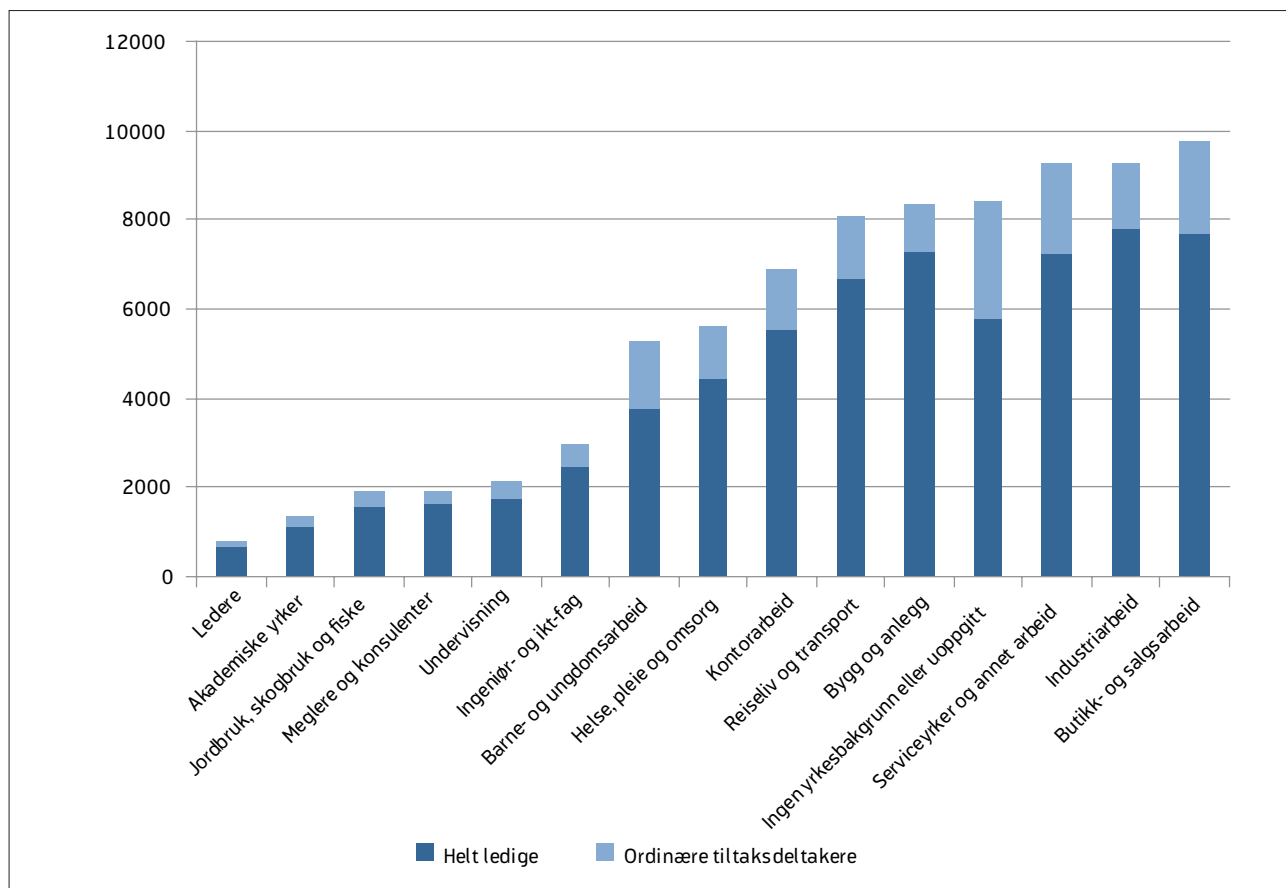
Kilde: NAV

Figur 10. Prosentvis endring i bruttoledigheten etter yrke, dekomponert i bidragene fra endringen i antall helt ledige og fra endringen i antall tiltaksdeltakere. Sesongjusterte tall. Juli 2012 – september 2012

Kilde: NAV

Figur 11. Bruttoledighet etter yrke. Sesongjusterte tall. September 2012

Kilde: NAV

deltakere. For yrkesgruppene der bruttoledigheten har økt fra juli til september, var det en litt større økning i antall tiltaksdeltakere enn i antall ledige. For alle yrker samlet var det ingen endring i antall tiltaksdeltakere, og nedgangen i bruttoledigheten tilsvarte nedgangen i antall helt ledige.

Antallet helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere var i september høyest innen butikk- og salgsarbeid, industriarbeid og innen serviceyrker og annet arbeid, når vi justerer for normale sesongvariasjoner, se figur 11. Ledere og akademiske yrker var yrkesgruppene med færrest registrerte ledige og tiltaksdeltakere.

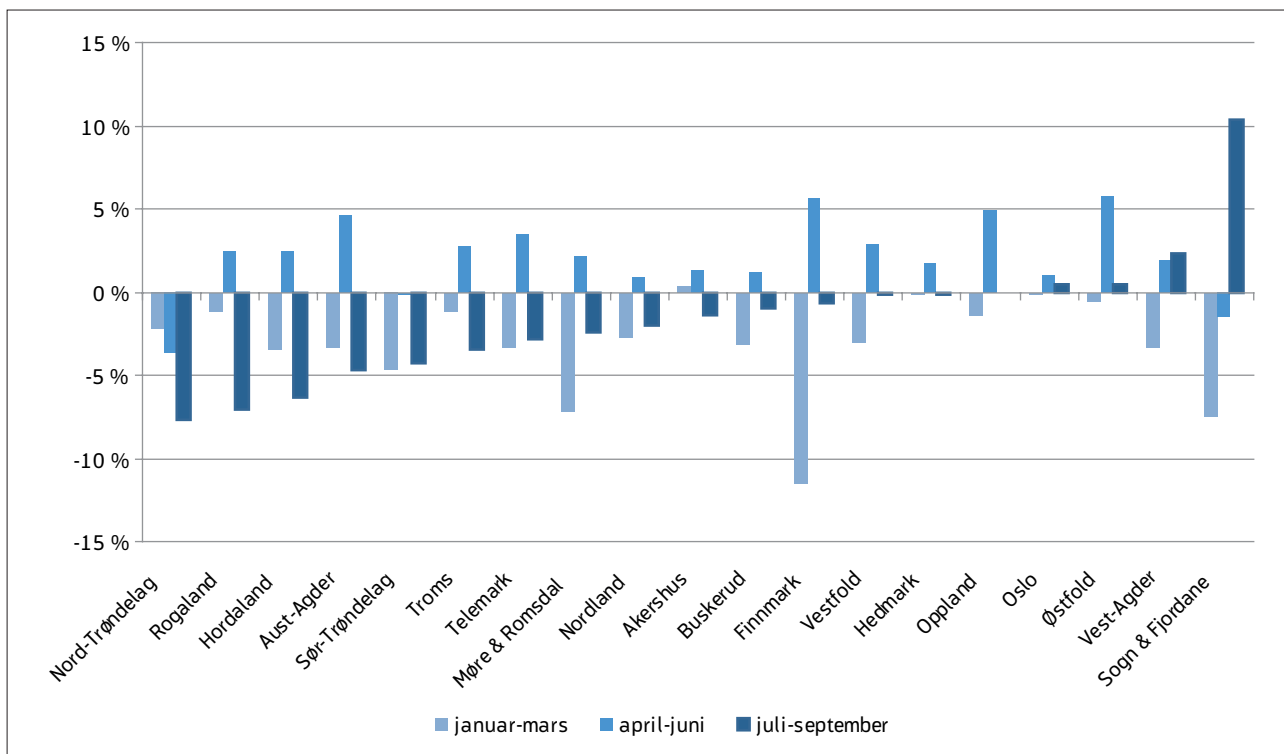
Lavere ledighet i de fleste fylkene

Bruttoledigheten falt i de fleste fylkene fra juli til september, justert for normale sesongsvingninger (figur 12). Nedgangen var størst i Nord-Trønde-

lag, hvor bruttoledigheten falt med 8 prosent. I Nord-Trøndelag har bruttoledigheten falt i de to foregående tremånedersperiodene i tillegg, med en samlet nedgang fra januar til september på 14 prosent. I Rogaland og Hordaland var det også en betydelig nedgang i bruttoledigheten fra juni til september, med henholdsvis 7 og 6 prosent. Bruttoledigheten holdt seg uendret i flere fylker i denne perioden, og det var bare to fylker som hadde en oppgang: Vest-Agder med 2 prosent, og Sogn og Fjordane med 10 prosent. Økningen i Sogn og Fjordane kom imidlertid etter en nedgang de to foregående periodene, slik at den samlede endringen i bruttoledigheten fra januar til september er på én prosent.

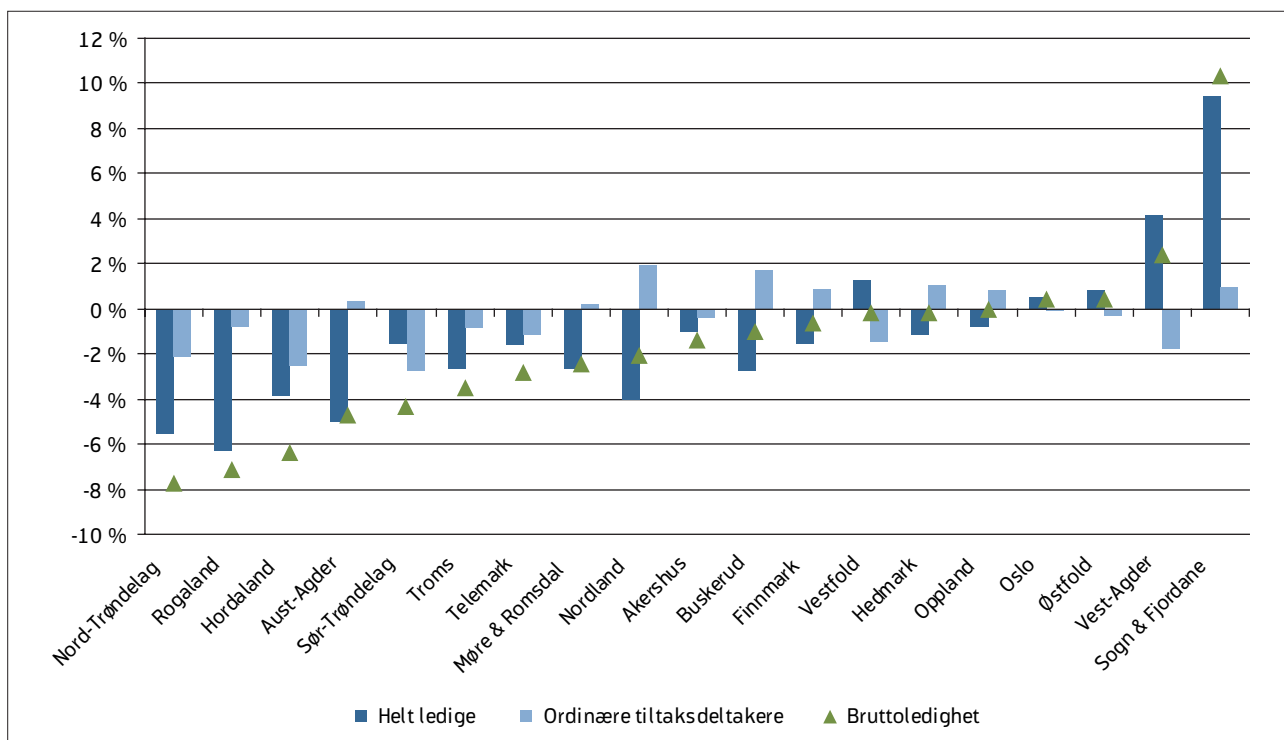
I figur 13 har vi også dekomponert endringen i bruttoledigheten etter fylke i bidragene fra endringene i antall tiltaksdeltakere og helt ledige. Figuren viser at i de to fylkene hvor bruttoledigheten økte mest fra juli til september, har det

Figur 12. Prosentvis endring i bruttoledigheten etter fylke i løpet av tremånedersperioder. Sesongjusterte tall. Januar 2012–september 2012

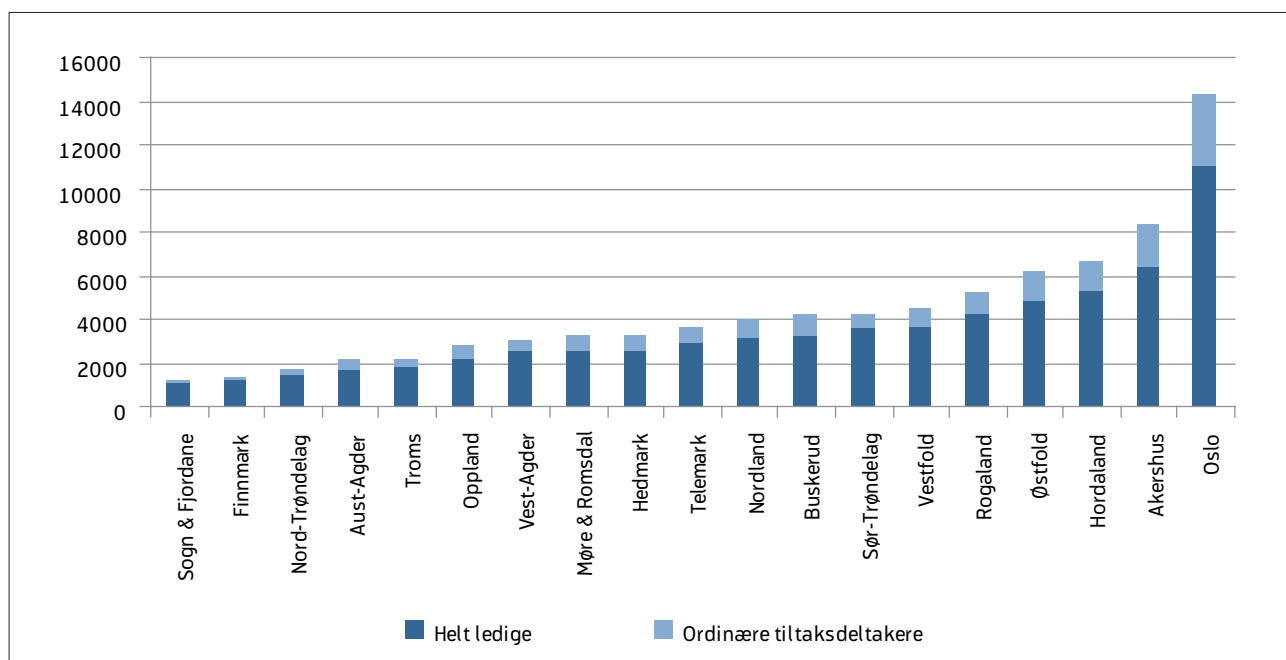
Kilde: NAV

Figur 13. Prosentvis endring i bruttoledigheten etter fylke, dekomponert i bidragene fra endringen i antall helt ledige og fra endringen i antall tiltaksdeltakere. Sesongjusterte tall. Juli 2012–september 2012

Kilde: NAV

Figur 14. Bruttoledighet etter fylke. Sesongjusterte tall. September 2012

Kilde: NAV

vært oppgangen i antall helt ledige som har ført til veksten i bruttoledigheten, mens antall tiltaksdeltakere har økt marginalt eller gått noe ned. I de fylkene der bruttoledigheten falt i denne perioden har det vært et større fall i antallet helt ledige som har bidratt til nedgangen, bortsett fra Sør-Trøndelag, der det var en større nedgang i antall tiltaksdeltakere enn i antall helt ledige.

Bruttoledigheten som andel av arbeidsstyrken var i perioden juli til september i gjennomsnitt lavest i Sogn og Fjordane (2,0 %) og Rogaland (2,1 %), mens den var høyest i Østfold (4,2 %), Oslo (4,1 %) og Telemark (4,0 %), se figur 15. Både Østfold og Telemark er fylker med tradisjonell industri som er svært avhengig av eksport. En lav utenlandsk etterspørsel som følge av situasjonen i Europa rammer derfor industrien i disse fylkene hardt. På Vestlandet er derimot mye av industrien rettet mot oljenæringen, hvor etterspørselen er veldig høy. Det bidrar til at arbeidsmarkedet er svært stramt i disse fylkene.

Ulik utvikling i ledigheten blant innvandrere

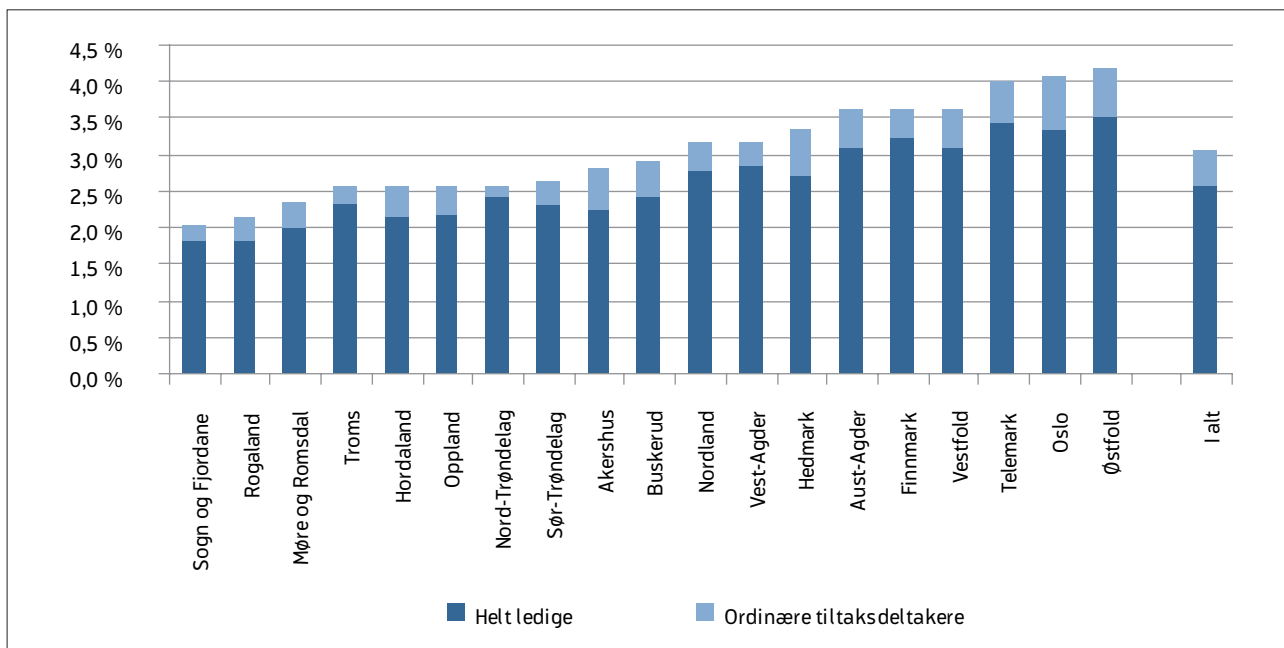
Arbeidsinnvandring til Norge ble rekordhøy i fjor med 26 700 personer som oppga arbeid som innvandringsgrunn. Arbeidsinnvandrere utgjorde nesten halvparten av alle ikke-nordiske innvandrere i 2011.¹² Over to tredjedeler av disse kom fra de nye EU-landene i Øst-Europa (EU10),¹³ og blant dem var polakker og litauere de to største gruppene. 80 prosent av de polske og litauiske statsborgerne som innvandret til Norge i fjor gjorde det på grunn av arbeid.

Nettoinnvandringen gjenspeiler utviklingen i arbeidsinnvandringen. I fjor ble nettoinnvandringen på 47 000 personer, den høyeste som har hittil blitt registret. Europeiske statsborgere

¹² Nordiske statsborgere trenger ikke å registrere seg for å oppholde seg i Norge, og derfor finnes det ikke statistikk for nordiske statsborgere etter innvandringsgrunn.

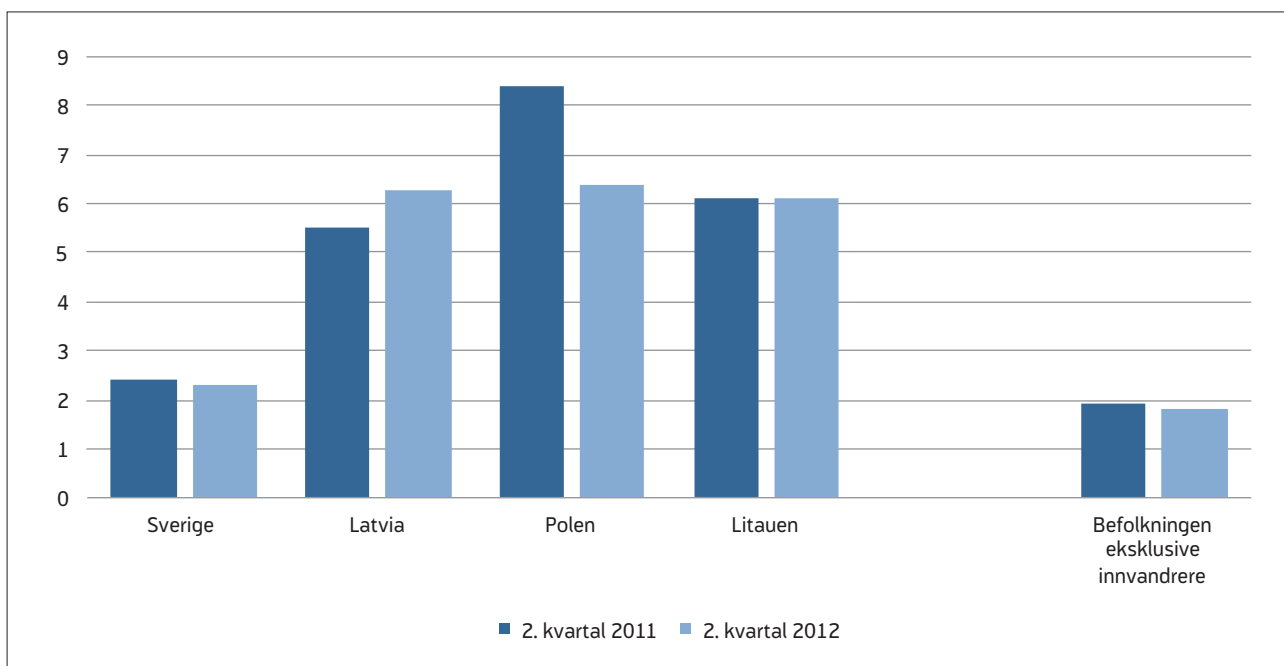
¹³ I 2004 ble de følgende ti østeuropeiske landene nye medlemmer i EU: Polen, Litauen, Slovakia, Latvia, Romania, Estland, Bulgaria, Tsjekia, Ungarn og Slovenia.

Figur 15. Registrert ledige og tiltaksdeltakere i prosent av arbeidsstyrken. Gjennomsnitt for juli 2012–september 2012

Kilde: NAV

Figur 16. Ledighet i prosent av arbeidsstyrken, etter landbakgrunn

Kilde: SSB

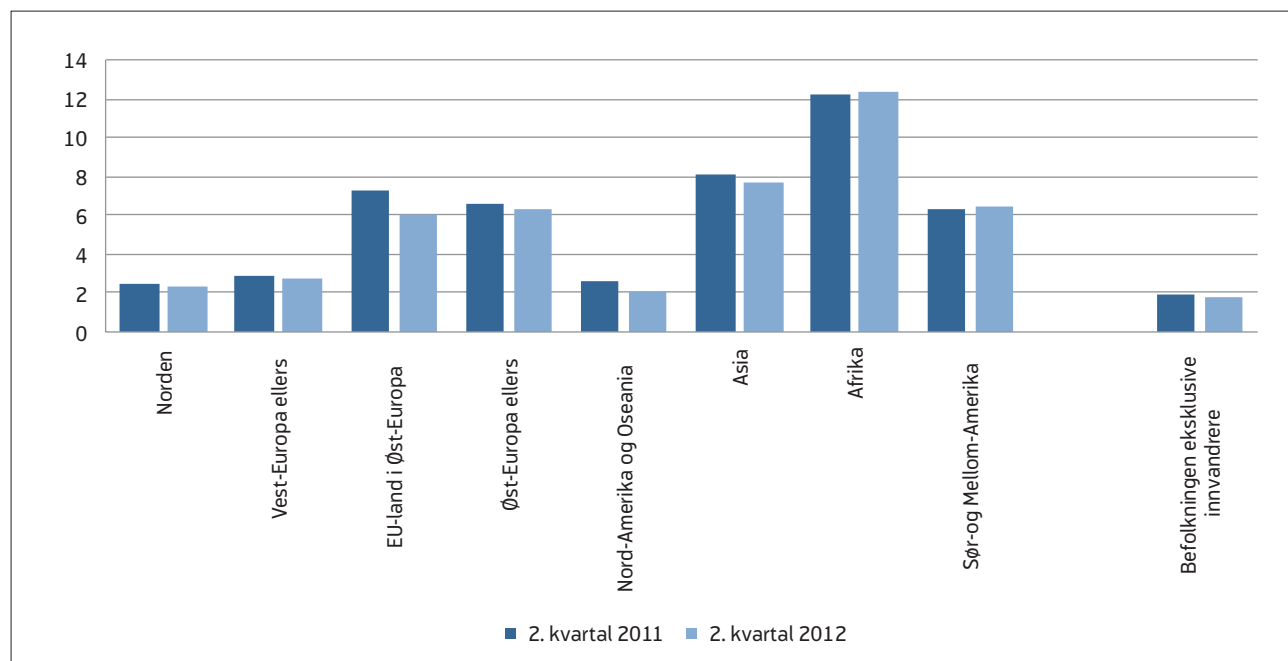
utgjorde nesten tre fjerdedeler av nettoinnvandringen. Ser man på enkelte land, var de største gruppene med hensyn til nettoinnvandring i 2011 polakker, litauere, svensker og latviere. Det var en stor relativ vekst i innvandringen fra land i Sør-Europa, som for eksempel Spania og Hellas, men nivåene var fortsatt lave. Så langt i år har nettoinnvandringen også vært høy. Samlet for første og andre kvartal var nettoinnvandringen på 22 900, bare 400 lavere enn i tilsvarende periode i fjor. Det er fortsatt polakker og litauere som hadde størst nettoinnvandring i årets første halvår. Spanske statsborgere var for første gang blant de største gruppene med hensyn til nettoinnvandring i første halvår i år, men antallet var fortsatt lavt.

Tall fra SSB¹⁴ viser at ledigheten er betydelig høyere for latviere, litauere og polakker enn for svensker, se figur 16. Dette kan ses i sammenheng med at hovedtyngden av polakker og baltene har yrkesbakgrunn fra industri- og bygge-

og anleggsnæringen, der ledigheten er høyere enn gjennomsnittet. Utviklingen i ledigheten i prosent av arbeidsstyrken fra andre kvartal 2011 til andre kvartal 2012 er ulik blant personer fra de viktigste landene når det gjelder arbeidsinnvandring. Mens ledigheten økte og sto i ro for henholdsvis latviere og litauere, gikk den ned for svensker og polakker. For svensker har utviklingen vært ganske lik utviklingen til befolkningen ekskludert innvandrere.

Figur 17 viser at utviklingen i ledigheten fra andre kvartal 2011 til andre kvartal 2012 er ulik for innvandrere fra de ulike verdensregionene. Mens ledigheten økte for innvandrere fra Afrika og Sør- og Mellom-Amerika, falt den for de andre verdensregionene. Ledighetsprosenten er fremdeles høyere for alle innvandrergруппene enn for befolkningen uten innvandrere. For innvandrere fra de nye EU-landene i Øst-Europa har ledighetsprosenten gått ned over 1 prosentpoeng fra andre kvartal 2011, og var i andre kvartal

Figur 17. Ledighet i prosent av arbeidsstyrken, etter verdensregion

Kilde: SSB

¹⁴ SSB har koblet NAVs tall over registrerte ledige med opplysninger over landbakgrunn. En person er definert som innvandrer når personen er født i utlandet og har utenlandske foreldre.

2012 på 6,1 prosent. Dette må sees i sammenheng med den store nedgangen i ledigheten for polakker denne perioden.

Nedgang i sykefraværet

Det totale sykefraværet var på 6,4 prosent i andre kvartal i år, noe som tilsvarer en nedgang på 2,8 prosent i forhold til første kvartal. Det viser sesongjusterte tall som nylig ble publisert for første gang, og som er utarbeidet av NAV og SSB i fellesskap. Det legemeldte sykefraværet ble redusert med 2,3 prosent. Nedgangen var noe større for menn enn for kvinner.

De sesongjusterte tallene er justert for både vanlig sesongvariasjon og influensarelatert fravær, og beskriver derfor den underliggende utviklingen rensket for influensavariasjoner. De viser at det nå har vært en sammenhengende reduksjon i sykefraværet i seks kvartaler på rad. Sammenligner vi med andre kvartal 2001 da IA-avtalen ble undertegnet, har det totale sykefraværet gått ned med 11,6 prosent, mens det legemeldte fraværet har gått ned med 15,6 prosent. Nedgangen er altså fortsatt mindre enn IA-målet på 20 prosent, og forskjellen på kvinner og menn er stor – henholdsvis en reduksjon i det totale fraværet på 7,3 og 17,4 prosent.

Økt bruk av gradert sykmelding er et sentralt tiltak i IA-arbeidet. Andelen av de legemeldte sykefraværstilfellene som på noe tidspunkt har vært graderte fortsetter å øke, og forklarer dermed noe av nedgangen i sykefraværet. I andre kvartal 2012 var andelen på 25,9 prosent, mot 24,0 prosent i andre kvartal 2011. Avviklingen av ordningen med aktiv sykmelding 1. juli 2011 medvirket trolig til at omfanget av gradering har økt, siden mange av dem som ellers ville hatt aktiv sykmelding kan ha fått gradert sykmelding i stedet.

Antall mottakere av arbeidsavklaringspenger har vist en nedadgående trend siden andre halvår i fjor. I august 2012 var det 167 900 mottakere av arbeidsavklaringspenger, som er 6 300 eller 3,6

prosent færre enn i august 2011. Noe av årsaken til nedgangen er at en del arbeidsavklaringspengeremottakere som tidligere mottok tidsbegrenset uførestønad, har fått innvilget uførepensjon.

Det har vært en tilsvarende, men noe svakere nedgang i gruppen av personer registrert med nedsatt arbeidsevne totalt. I august 2012 var 210 600 personer registrert med nedsatt arbeidsevne. Dette er 4 800 eller 2,2 prosent færre enn i august 2011.

Den økte overgangen fra arbeidsavklaringspenger til uførepensjon blant tidligere mottakere av tidsbegrenset uførestønad, har bidratt til en større økning i antall uførepensjonister enn det som har vært tilfellet de siste årene. I juni 2012 mottok 310 400 personer uførepensjon. Dette er 7 700 eller 2,5 prosent flere enn i juni 2011. Andelen av befolkningen i alderen 18–67 år som mottar uførepensjon, økte dermed til 9,6 prosent i juni 2012, etter å ha holdt seg stabil på 9,5 prosent de tre foregående årene. Uføreandelen for menn var imidlertid uendret fra juni 2011 til juni 2012 med 8 prosent, mens uføreandel for kvinner økte fra 11,0 til 11,3 prosent i denne perioden.

Utviklingen i internasjonal økonomi

Muligheten for en forverring av statsgjeldkrisen i Sør-Europa er fortsatt til stede. Gjennom sommermånedene har spesielt Italia og Spania måttet betale høye renter for både å ta opp nye lån og for å refinansiere eksisterende gjeld. Spanske myndigheter søkte 25. juni EUs krisefond, European Financial Stability Facility (EFSF), om støtte til rekapitalisering av banksektoren. Risikopåslaget långivere krever for å kjøpe 10-årige statsobligasjoner toppet seg i Italia og Spania mot slutten av juli, men har kommet noe ned etter at finansministerne i eurosonen godkjente et lån på inntil 100 millioner euro til den spanske banksektoren 20. juli.

Hellas har så langt mottatt 148,6 milliarder euro i krisehjelp fra de andre medlemslandene i euro-samarbeidet og Det internasjonale pengefondet

(IMF). Innsparingene i Hellas ser ut til å være for lave til å nå kutt-målet i offentlige utgifter på 11,5 milliarder euro gjennom 2013–2014 som er spesifisert i avtalen med Den europeiske kommisjonen, Den europeiske sentralbanken (ESB) og IMF. Regjeringen i Spania ser heller ikke ut til å nå det avtalte målet om å redusere budsjettunderskuddet til 6,3 prosent av landets BNP i 2012 og til 4,5 prosent av BNP i 2013. Dette bidrar til videre usikkerhet i de globale finansmarkedene.

I tillegg har den realøkonomiske utviklingen i eurosonen vært svak, slik at innhentingene har gått saktere enn ventet. Finansmarkedene ser derfor ut til å respondere positivt på ESBs foreslåtte tiltak for å redusere landenes lånekostnader gjennom å kjøpe ubegrensede mengder europeisk statsgjeld i annenhåndsmarkedet. Rentene på italienske og spanske statsobligasjoner har falt ytterligere siden tiltaket ble offentliggjort 6. september, men betingelsene til landenes finanspolitiske utvikling for gjennomførelsen av støttekjøpene skaper usikkerhet om den videre effekten av tiltaket. Den tyske forfatningsdomstolen har vedtatt at det permanente krisefondet i EU, European Stability Mechanism (ESM), ikke er grunnlovsstridig. Dette er avgjørende for oppstarten av fondet, som skal overta EFSF rolle som et fond der stater i eurosonen skal kunne søke om hjelp dersom landet ikke klarer å håndtere sine låneforpliktelser.

Den europeiske kommisjonen har foreslått å etablere en bankunion fra 1. januar 2013 i eurosonen. Et felles rammeverk for håndtering av bankproblemer i eurosonen er foreslått å overføres til ESB, slik at eurosonens banker får en felles tilsynsmekanisme, et felles krisefond i tilfelle solvensproblemer og en felles bankinnskuddsforsikring. Dette vil kunne fjerne usikkerheten den nære tilknytningen mellom nasjonalstatene i eurosonen og banksektoren skaper, hvor myndighetene har måttet gå inn å redde bankene med offentlige midler. Bankunionen må vedtas i hvert enkelt land før den kan tre i kraft.

Den økonomiske veksten i eurosonen var uendret fra fjerde kvartal 2011 til første kvartal

2012, og falt med 0,2 prosent i andre kvartal 2012. Sesongjusterte tall fra Eurostat viser at nedgangen i eurosonens BNP i andre kvartal skyldes redusert privat forbruk og reduksjon i bruttoinvesteringene.

Storbritannia har hatt negativ økonomisk vekst de tre siste kvartalene, det samme har Italia og Spania. Tyskland hadde også negativ vekst i fjerde kvartal 2011, men har hatt positiv vekst de to påfølgende kvartalene. I Sverige var veksten negativ i fjerde kvartal 2011, men ble igjen positiv i første og andre kvartal.

Den svake økonomiske veksten gjorde at sysselsettingen i eurosonen falt i andre halvår i fjor, og starten av dette året. Fra første til andre kvartal i år holdt sysselsettingen seg stabil i eurosonen, men den var 0,6 prosent lavere enn i andre kvartal i fjor. Sysselsettingen har falt mest i Hellas, Spania og Portugal, mens Østerrike, Tyskland og de baltiske landene har hatt størst vekst i sysselsettingen.

I august var arbeidsledigheten 11,4 prosent i eurosonen. Antallet ledige personer var dermed på sitt høyeste noensinne, med 18,2 millioner mennesker uten jobb. Også her er det store forskjeller mellom landene. Østerrike og Luxembourg hadde den laveste ledigheten i august, mens Hellas og Spania hadde den høyeste. I eurosonen samlet, var ledighetsraten for personer under 25 år på 22,8 prosent i august, men fordelingen mellom landene i nord og sør fortsetter. Over 50 prosent av unge under 25 år var ledige i både Hellas og Spania, og over 30 prosent i samme aldersgruppe var ledige i Portugal og Italia.

Industriproduksjonen i eurosonen falt gjennom høsten 2011, og denne trenden har fortsatt i år. Industriproduksjonen økte i midlertidig med 0,6 prosent fra juni til juli. Ordretilgangen i eurosonens industriproduksjon økte i mars etter fall i både februar og januar, men falt igjen i april.

Det siste estimatet for BNP i USA viser en vekst på 1,3 prosent fra første til andre kvartal i år,

målt i årlig rate. Dette er en nedjustering fra de tidligere BNP-estimatene, og tyder på en større oppbremsing enn antatt tidligere i år. Veksten i BNP skyldes økning i det private forbruket og i bruttoinvesteringene. Til tross for at vekstraten til boliginvesteringene er halvert i andre kvartal i forhold til første kvartal, er veksten fortsatt sterk. Boliginvesteringene økte med 8,5 prosent i forhold til første kvartal. Offentlig forbruk og offentlige investeringer falt for syvende kvartal på rad, og bidrar til redusert BNP-vekst.

Sesongjusterte tall viser at sysselsettingsveksten har vært fallende de siste tre månedene, og at sysselsettingsraten var på 58,3 prosent i august. Dette var en reduksjon på 0,1 prosentpoeng i forhold til juli. Arbeidsledigheten i USA har holdt seg mellom 8,1 og 8,3 prosent gjennom året, og sesongjusterte tall viste at ledigheten var på 8,1 prosent i august. Antallet arbeidsledige personer gikk ned i august, men samtidig var det en reduksjon i antallet personer som deltar i arbeidsstyrken. Yrkesdeltagelsen falt fra 63,7 i juli til 63,5 i august.

USAs ledende økonomiske indikator¹⁵ falt med 0,1 prosent fra juli til august, og dette er tredje nedgang i løpet av de siste seks månedene. Reduksjonen skyldes primært en nedgang i amerikanske innkjøpssjefers forventningsindeks, ISM-indeksen, og at amerikanske forbrukere har et mer pessimistisk syn på forretningsforholdene til amerikanske bedrifter. Utviklingen i denne indikatoren tyder på uendret vekstrate i USA de neste månedene, noe som innebærer fortsatt vekst under det historiske snittet.

På grunn av den svake økonomiske utviklingen i USA, annonserte den amerikanske sentralbanken en ny stimuluspakke hvor banken skal kjøpe boliglansbaserte obligasjoner for 40 milliarder dollar hver måned, helt til arbeidsmarkedet viser tydelig bedring. Rentebanen skal ligge med rente

nær null til midten av 2015, og sentralbanken vil dermed fortsette sin ekspansive pengepolitikk i om lag tre år til. Den planlagte reverseringen av de midlertidige skattelettene gitt under tidligere president George W. Bush og automatiske offentlige utgiftskutt i det føderale budsjettet som vil utløses ved årsskiftet, skaper usikkerhet om effekten av sentralbankens tiltak. Budsjettkuttene er et resultat av avtalen som hevet grensen på størrelsen til den offentlige gjelden, vedtatt av den amerikanske kongressen august 2011 under forutsetning av store kostnadskutt som skal gjennomføres i 2013. Avtalen om kuttene ble laget for å legge press på partene om å bli enige. USA står potensielt ovenfor en betydelig kontraksjon i finanspolitikken i 2013, og kongressens budsjettkontor har advart om at dette kan føre til at den amerikanske økonomien krymper med 1–2 prosent i 2013. På grunn av det amerikanske presidentvalget 6. november 2012 knyttes det usikkerhet til om politikken vil bli gjennomført, eller om landes offentlig gjeld skal økes ytterligere for å stimulere økonomien.

OECDs ledende økonomiske indikatorer gir et anslag på konjunkturutviklingen de neste seks månedene og er sammensatt av flere viktige økonomiske variabler. Indikatoren peker på fortsatt svak vekst i eurosonen, mens i Japan og USA peker indikatoren på en moderat vekst de neste seks månedene. I OECDs prognose fra september 2012, vises det at det er de fremvoksende økonomiene utenfor OECD-samarbeidet som bidrar mest til den globale økonomiske veksten, og at det har vært slik en siden før finanskrisen. I flere av disse landene har imidlertid veksten avtatt det siste året, og den ledende indikatoren peker nå på en videre oppbremsing i Kina, India og Russland, mens en bedring indikeres i Brasil.

I IMF's prognose fra juli, anslås den globale økonomiske veksten til 3,5 prosent i 2012 og til 3,9 prosent i 2013. Dette er en nedjustering på henholdsvis 0,1 prosent og 0,2 prosent fra forrige prognose i april. Vekstraten vil avhenge av finansiell stabilitet i den søreuropeiske bank-

¹⁵ Både indikatoren for forbrukertillit og den ledende økonomiske indikatoren for USA er utarbeidet av The Conference Board.

sektoren og av at USA ikke gjennomfører de vedtatte reduksjonene i det føderale budsjettunderskuddet. I tillegg vil veksten avhenge av at de politiske tiltakene i de fremvoksende økonomiene lykkes med å fremme innenlandsk etterspørsel. Veksten i fremvoksende økonomier og utviklingsøkonomier anslås til henholdsvis 5,6 prosent i 2012 og 5,9 prosent i 2013.

NAV venter en svakere utvikling i den globale økonomien ut året og videre inn i neste år, før en moderat bedring ventes i 2014. Vi venter et fall i BNP i eurosone i år, og at utviklingen vil bli svært svak også neste år før den bedrer seg noe i 2014. I USA venter vi en svak utvikling i BNP i år, men at utviklingen vil bedre seg noe i neste år og en ytterligere bedring i 2014. Den svake veksten i Europa og USA vil føre til lavere etterspørsel etter norske eksportvarer, da disse landene er våre viktigste handelspartnere.

Utviklingen i Norge

Sesongjusterte tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap viser at den solide veksten i Norge fortsetter. Fra første til andre kvartal i år vokste BNP i Fastlands-Norge med 1,0 prosent. BNP i Fastlands-Norge var 3,7 prosent høyere enn i andre kvartal i fjor. Dette er godt over anslått trendvekst. I andre kvartal i år var det vekst i både husholdningenes konsum, investeringer, offentlig konsum og nettoeksport, og nivåene er høyere enn for ett år siden. Vi venter at den solide veksten skal fortsette i år og de neste to årene. God utvikling i privat konsum, boliginvesteringer og oljeinvesteringer vil mer enn kompensere for svak eksportutvikling grunnet internasjonal nedgangskonjunktur.

Eksporten i alt økte med 1,3 prosent i andre kvartal og var 4,2 prosent høyere enn for ett år siden. Eksport av råolje og naturgass økte i andre kvartal med 1,7 prosent. Sammenlignet med andre kvartal i fjor var eksporten av råolje og naturgass 10,7 prosent høyere. Eksporten av tradisjonelle varer gikk opp med 0,6 prosent i andre kvartal, men var fortsatt 0,6 prosent lavere

enn for ett år siden. Eksport av tjenester, som har vokst med 7 prosent det siste året, er nå blitt om lag like stor som eksport av tradisjonelle varer. Vi venter at fortsatt svak utvikling internasjonalt, lavere etterspørsel fra eksportmarkedene og svak konkurranseevne, som følge av sterkere krone og høy innenlandsk lønnsvekst, vil gi lav eksportvekst i år og de neste to årene. Importen gikk ned med 0,1 prosent og var 5,6 prosent høyere enn i fjor. Årsveksten i import var noe høyere enn det historiske gjennomsnittet. Vi venter at importen kommer til å vokse med om lag historiske vekstrater fremover.

Veksten i husholdningenes konsum har vært sterk i første og andre kvartal i år. Sesongjusterte tall fra nasjonalregnskapet viser at konsumet økte med 1,1 prosent begge kvartalene. Spesielt konsum av matvarer og elektrisitet bidro til den samlede konsumveksten i andre kvartal. Konsumnivået i andre kvartal var 2,7 prosent høyere enn for ett år siden. Til tross for sterk konsumvekst i årets to første kvartaler, var spareraten i andre kvartal uendret fra første kvartal på 9,3 prosent. Den høye sparingen skyldes god vekst i husholdningenes disponible inntekt, som i andre kvartal var 6,2 prosent høyere enn i fjor. Lønnsvekst stod for det største bidraget til veksten i disponibel inntekt i andre kvartal. Utviklingen i husholdningenes formuesinntekter og næringsinntekter, samt utbetalinger av pensjoner og stønader fra offentlig forvaltning, var svak i andre kvartal. Selv om SSBs varekonsumindeks viser at varekonsumet falt i juni og juli, forventer vi at den høye sparingen som har vært de siste årene sammen med videre inntektsvekst og lave realrenter gir grunn til fortsatt god konsumvekst fremover.

Offentlig konsum økte med 1 prosent i andre kvartal og var 1,8 prosent høyere enn for ett år siden. Offentlige investeringer vokste med 1,8 prosent og var 8,8 prosent høyere enn samme tid i fjor. Den høye årsveksten skyldes en stor nedgang i fjorårets andre kvartal. Vi legger til grunn om lag samme utvikling i offentlige utgifter som i Revidert Nasjonalbudsjett 2012 (RNB 12). I RNB

12 anslås konsumet i offentlig forvaltning å vokse med 1,9 prosent i 2012, mens offentlige investeringer samme år anslås å minke med 1,4 prosent.

Petroleumsinvesteringene har økt nesten hvert kvartal siden slutten av 2010. I andre kvartal i år økte de ifølge sesongjusterte tall med 3,4 prosent, og var 17 prosent høyere enn for ett år siden. SSBs investeringstelling for olje- og gassvirksomheten indikerer rekordnivå for petroleumsinvesteringene i 2012 og at de vil bli enda høyere i 2013. Det er usikkert hvor mye av investeringsøkningen som vil komme fra prisendringer og fra volumendringer. Vi legger til grunn at mesteparten av anslagene til investeringstellingene vil komme som følge av volumvekst. Høye oljeinvesteringer er med på å holde etterspørselen til leverandørindustrien i Norge oppe.

Investeringene i Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning økte med 2,8 prosent i andre kvartal og var 5,5 prosent høyere enn for ett år siden. For første gang siden midten av 2010 var det i fjorårets siste kvartal ikke vekst i boliginvesteringene. Boliginvesteringene holdt seg da uendret, mens det var en nedgang i årets første kvartal. I andre kvartal vokste boliginvesteringene igjen. Veksten var på 4,1 prosent fra første kvartal, og boliginvesteringene var dermed 5,7 prosent høyere enn for ett år siden. SSBs byggearealstatistikk viser at den svake utviklingen i igangsettingstillatelser for boliger har snudd. For tremånedersperioden mai-juli har det ikke blitt gitt så mange igangsettingstillatelser for boliger siden 2004. Byggekostnader for bosteder økte med 0,4 prosent fra juli til august, og kostnadsnivået i august var 3,3 prosent høyere enn for ett år siden. Samtidig vokser fortsatt boligprisene betydelig. Ifølge SSBs boligprisindeks økte boligprisene med 3,2 prosent fra første til andre kvartal i år. Sammenlignet med i fjor var boligprisene i andre kvartal 6,7 prosent høyere. Ordrestatistikk for bygge- og anleggsvirksomheten viser at veksten i både ordretilgang og ordreservere fortsatte i andre kvartal, og at nivåene er rekordhøye. Moderat vekst i byggekost-

nadene, sterk vekst i ordretilgang og -reserver, høy befolkningsvekst og høye boligpriser indikerer fortsatt høy igangsetting av boliger også fremover. Boliginvesteringene har erfaringsmessig vist seg å følge igangsettingen av bolig med et visst tidsetterslep. Den sterke utviklingen i igangsettingen av boliger indikerer solid vekst i boliginvesteringene i årene fremover.

Næringsinvesteringene vokste med 1,9 prosent i andre kvartal, og var 5,4 prosent høyere enn året før. Økte investeringer i produksjon av kjemiske varer og bergverksdrift bidro til at investeringene i industri og bergverk økte med 13,6 prosent. SSBs ordrestatistikk for industrien viser en todeling i ordrebaset industri, mellom oljerelaterte næringer på den ene siden og eksportrettet industri på den andre siden. Både ordretilgang og ordreservere økte i andre kvartal for hjemmeindustrien, mens de var om lag uendret for eksportrettet industri. Ordretilgangen er betydelig høyere enn for ett år siden for hjemmeindustrien, mens den er betydelig lavere for eksportindustrien. SSBs konjunkturbarometer viser også en todeling i industrien. Nedgangen i nye ordre fra eksportmarkedet bremsset opp i andre kvartal. Industrien samlet forventer produksjonsvekst i tredje kvartal i år. Det er mer positive forventninger til utviklingen for hjemmemarkedsprodusenter, mens forventningene har blitt mindre positive for eksportmarkedsprodusenter. Ifølge SSBs investeringstelling for industri, bergverksdrift og kraftforsyning, vil betydelige investeringer innenfor kraftforsyning bidra til at investeringene blir merkbart høyere i 2012 enn 2011. For 2013 anslås det en stabil utvikling for disse næringene samlet. Det ventes at industriinvesteringene vil falle i 2013, men at fortsatt vekst i kraftforsyning vil veie opp for industriinvesteringsnedgangen. Normalt er investeringer medsykliske og svinger mer enn produksjonen. Dette har ikke vært tilfelle i Norge de siste årene, og må ses i sammenheng med at det internasjonalt har vært en konjunkturedgang mens Norge har hatt en konjunkturoppgang. Konkurransetsatt industri har slitt med svak etterspørsel. Forventninger om fortsatt svak internasjonal

konjunkturutvikling gjør at vi legger til grunn at veksten i næringsinvesteringene blir lavere enn produksjonsveksten også i årene fremover.

12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) var 1,2 prosent i august. Mye grunnet nedgang i elektrisitetsprisene var 12-månedersveksten i KPI i juli bare 0,5 prosent. Dette er betydelig lavere enn Norges Banks inflasjonsmål på 2,5 prosent. Vi forventer at prisveksten vil fortsette å være lav i år. Dårlige tider internasjonalt bidrar til at internasjonale renter vil holdes lave for ikke å forverre den økonomiske situasjonen. Den europeiske sentralbanken (ESB) satte i juni ned styringsrenten til rekordlave 0,75 prosent. Den norske renten er også lav, men høyere enn ESBs rente. Etter rentenedsettelsene på 0,25 prosentpoeng i desember i fjor og mars i år, har styringsrenta til Norges Bank vært 1,5 prosent. Differansen mellom Norge og eurosone gjelder også for pengemarkedsrentene, som er bankenes innlånsrenter i markedet og avgjørende for bankenes utlånsrenter. En renteøkning i Norge vil isolert sett kunne bidra til en styrking av kronekursen, gjennom at etterspørselen etter norske kroner øker grunnet høyere renteavkastning i norske banker i forhold til utenlandske banker. En styrket krone vil forverre konkurranseevnen til konkurranseutsatt industri ved at deres varer blir dyrere i utlandet. Lav inflasjon og hensyn til konkurranseutsatt industri bidrar dermed til at Norges Bank vil holde renten lav ut året og godt ut i neste år. Etter hvert som utviklingen i verdensøkonomien bedrer seg, ventes det at økte internasjonale priser vil slå ut i høyere inflasjon i Norge. En del av prisøkningen på internasjonale produkter vil medføre ekstra innenlandsk lønnsvekst som videre slår ut i høyere innenlandsk inflasjon. Samtidig venter vi at produktivitetsveksten, som virker dempende på inflasjonen ved å gi lavere kostnader per produserte enhet (enhetskostnader), vil bli lav fremover. Produktivitetsveksten i Norge har vært svak i år, og synker normalt ved høyere kapasitetsutnyttelse. Grunnet lav arbeidsledighet, som isolert bidrar til høyere kapasitetsutnyttelse, forventer vi at produktivitetsveksten kommer til å forbli lav de kommende årene. Vi forventer at den

økte inflasjonen og bedringen i konkurranseutsatte bedrifters marginer bidrar til at renten vil bli satt opp gradvis i løpet av de neste to årene.

Arbeidsmarkedet

God utvikling i innenlandsøkonomien gjør at vi venter at sysselsetningsveksten i Norge fortsetter i årene fremover. Sterk befolkningsvekst kombinert med økt yrkesdeltakelse, vil bidra til solid arbeidsstyrkevekst. Dermed vil arbeidsledigheten holde seg ganske stabil i årene fremover.

Sammenlignet med juli i fjor var den sesongjusterte sysselsettingen ifølge AKU 51 000 høyere i år. Fra desember i fjor til juli i år har sysselsettingen økt med 23 000, noe som tilsvarer en gjennomsnittlig månedssøkning på i overkant av 3 000. Vi forventer at sysselsetningsveksten vil fortsette i månedene fremover i et noe høyere tempo enn hittil i år. Vår prognose innebærer at årsveksten i sysselsettingen i 2012 blir 2,1 prosent. For 2013 venter vi at sysselsetningsveksten gjennom året vil dempes noe og at årsveksten blir på 1,4 prosent. Bedring i internasjonal økonomi vil bidra til at sysselsettingen vil vokse noe mer utover 2014. Årsveksten i sysselsetting i 2014 anslår vi til 1,5 prosent.

Sesongjustert arbeidsstyrke fra AKU var i juli 47 000 høyere enn for ett år siden. Hittil i år har arbeidsstyrken vokst med 16 000, som tilsvarer en gjennomsnittlig månedlig vekst på i overkant av 2 000. Vi forventer at veksten i arbeidsstyrken vil ta seg opp fremover og at årsveksten i 2012 blir 1,9 prosent. Fortsatt svak økonomisk utvikling i Europa vil bidra til å holde arbeidsinnvandringen til Norge oppe i 2013. Dette gir en positiv impuls til arbeidsstyrkeveksten. Vi forventer at arbeidsstyrken i 2013 vil være 1,4 prosent høyere enn i 2012. For 2014 venter vi at arbeidsstyrken vil vokse med samme takt som i 2013.

Med en utvikling i arbeidsstyrke og sysselsetting som vi har anslått, vil AKU-arbeidsledigheten øke noe ut dette året. I gjennomsnitt anslår vi at den vil bli på 83 000 i år, og at den vil fortsette å øke noe neste år til et gjennomsnitt på 85 000.

Tabell 1. NAVs prognose for gjennomsnittlig antall arbeidsledige i 2012, 2013 og 2014. Faktiske tall for 2011

	2011	2012	2013	2014
Bruttolediget	85 000	83 000	85 000	85 000
Registrerte helt arbeidsledige	69 395	66 000	68 000	68 000
Bruttoledighet i prosent av arbeidsstyrken	3,3 %	3,2 %	3,2 %	3,1 %
Registrerte arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	2,7 %	2,5 %	2,5 %	2,5 %
Arbeidsledige, AKU i prosent av arbeidsstyrken	3,3 %	3,1 %	3,1 %	3,1 %

Kilde: NAV

Tabell 2. Årlig endring i arbeidsstyrke, sysselsatte og arbeidsledige

	2011	2012	2013	2014
Arbeidsstyrke (AKU)	1,0 %	1,9 %	1,4 %	1,4 %
Sysselsatte (AKU)	1,4 %	2,1 %	1,4 %	1,5 %
AKU arbeidsledige	-8,5 %	-3,9 %	3,3 %	-0,5 %
Registrerte helt arbeidsledige (NAV)	-7,0 %	-5,4 %	4,1 %	-0,6 %

Kilde: NAV

Tabell 3. Befolkning i yrkesaktiv alder, arbeidsstyrke, sysselsatte, arbeidsledighet og ledige stillinger

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Befolkning 15-74 år	3 397 000	3 445 000	3 505 000	3 559 000	3 618 000	3 680 000
Arbeidsstyrken	2 446 000	2 507 000	2 591 000	2 590 000	2 602 000	2 629 000
Sysselsatte	2 362 000	2 443 000	2 524 000	2 508 000	2 508 000	2 543 000
Yrkesdeltakelsen	72,0 %	72,8 %	73,9 %	72,8 %	71,9 %	71,4 %
Arbeidsledige ifølge AKU	84 000	63 000	67 000	82 000	94 000	86 000
Registrert bruttoledighet	73 062	56 183	53 380	85 168	90 762	85 031
Registrerte helt arbeidsledige	62 923	46 062	42 521	69 267	74 643	69 395
Tilgang ledige stillinger	332 304	399 525	358 136	260 301	236 186	247 122

Kilde: NAV og SSB

For 2014, hvor vi antar at sysselsettingsveksten vil bli noe høyere enn i 2013 grunnet en bedre utvikling internasjonalt, vil ledigheten gå noe ned gjennom året. Årsgjennomsnittet for 2014 blir likevel uendret på 85 000.

Vi antar at utviklingen i bruttoledigheten følger utviklingen i AKU-ledigheten over tid. Dette innebærer at bruttoledigheten i 2012 blir 83 000, mens den for 2013 og 2014 blir 85 000 begge

årene. Beregningsteknisk forutsetter vi at antallet personer på ordinære arbeidsmarkedstiltak blir som i RNB 2012, det vil si 17 000 personer, i hele prognoseperioden, slik at antallet helt ledige for årene 2012, 2013 og 2014 blir henholdsvis 66 000, 68 000 og 68 000.